

Rama IX Art Museum Foundation

จิตวิญญาณไทย

Thai Spiritual Ties

B-CAT-1-0633

GRO-0668-09-2002

จิตวิญญาณไทย

Rama IX Art Museum Foundation

นิทรรศการศิลปะร่วมสมัย

โดย 13 ศิลปินจากภาคเหนือและกรุงเทพฯ

ณ หอศิลปวัฒนธรรมเมืองเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
5-29 กันยายน 2545

Thai Spiritual Ties

The exhibition of Thai contemporary art
by 13 artists from the North and Bangkok

at Chiang Mai University Art Museum
5-29 September 2002

ภาพหน้าปก : อดิศักดิ์ ดุจดาว "เทพชุมนุม" สีนํ้ามันบนผ้าใบ 200X400 ซม.
Front cover : Thawan Duchanee "Trinity" (work in progress)
Oil on canvas 200X400 cm.

Thawan Duchanee 2003

Rama IX Art Mus

ถวัลย์ ดัชนี (ศิลปินรับเชิญ)
Thawan Duchanee (invited artist)
สุรสิทธิ์ เสาร์คง
Surasit Saokong
ปัญญา วิจินธนสาร
Panya Vijinthanasarn
ศรีวรรณ เจนหัตถการกิจ
Sriwan Janehuttakarnkit
มนต์ชัย ขาวสำอางค์
Monchai Kaosamang
อภิชัย ภิรมย์รักษา
Apichai Piromrak
สาครินทร์ เครืออ่อน
Sakarin Krue-on
อลงกรณ์ หล่อวัฒนา
Alongkorn Lauwattthana
ธวัชชัย สมคง
Tawatchai Somkong
ทรงเดช ทิพย์ทอง
Songdej Thipthong
พานทอง แสนจันทร์
Phantong Saenjan
พรชัย ใจมา
Pornchai Jaima
อานันท์ ราชวังอินทร์
Arnan Rajchawang-inn

Rama IX Art Museum Foundation

จิตวิญญาณไทย

นิทรรศการ "จิตวิญญาณไทย" เป็นนิทรรศการที่รวบรวมผลงานของศิลปินล้านนาและศิลปินจากกรุงเทพฯ 12 ท่าน ซึ่งมีที่มาของความคิดและความบันดาลใจจากพุทธปรัชญา ขนบธรรมเนียมประเพณีและวิถีชีวิตของไทย ศิลปินจากทางเหนือประกอบด้วย สุรสิทธิ์ เสาร์คง, พานทอง แสงจันทร์, ธวัชชัย สมคง, พรชัย ใจมา, ทรงเดช ทิพย์ทอง และอานันท์ ราชวังอินทร์ ส่วนศิลปินจากกรุงเทพฯ ได้แก่ ปัญญา วิจิณนสาร, ศิริวรรณ เจนหัตถการกิจ, มนต์ชัย ขวาล่างค์, อลงกรณ์ หล่อวัฒนา, อภิชัย ภิรมย์รักษ์ และสาครินทร์ เครืออ่อน ศิลปินดังกล่าวต่างมีแนวทางการสร้างสรรค์ การแสดงออกซึ่งมีเอกลักษณ์เฉพาะ ศิลปินจากภาคเหนือส่วนใหญ่จะสะท้อนรากฐานวัฒนธรรมและเรื่องของท้องถิ่นที่เต็มไปด้วยความสงบ ในขณะที่ศิลปินจากกรุงเทพฯ มีการแสดงออกที่สะท้อนความคิดในการทำงานที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมทางสังคมและสิ่งที่กำลังเกิดขึ้นในชีวิตร่วมสมัยของคนในเมืองหลวง งานศิลปะในนิทรรศการมีความหลากหลายในรูปแบบเทคนิควิธีการและการใช้วัสดุซึ่งมีความแตกต่างไปจากงานแนวประเพณีโบราณถึงแม้ว่าที่มาของความคิดและบันดาลตลอดจนอิทธิพลทางรูปแบบจะตั้งอยู่บนพื้นฐานของสิ่งที่บรรพบุรุษได้สร้างไว้ก็ตาม

รูปแบบงานศิลปะในนิทรรศการประกอบด้วยงานจิตรกรรม ประติมากรรม สื่อประสม และอินสตอลเลชัน

งานศิลปะในนิทรรศการ "จิตวิญญาณไทย" เป็นศิลปะร่วมสมัยแนวหนึ่งซึ่งรวมลักษณะของความเป็นไทยกับความเป็นร่วมสมัยไว้ด้วยกัน การผสมผสานของลักษณะดังกล่าวเกิดจากการสร้างสรรค์ด้วยความรู้ ความเข้าใจ ความจริงใจและด้วยความศรัทธา ศิลปินทั้งหมดไม่ได้ใส่ใจต่อการวิพากษ์วิจารณ์ว่าศิลปะของเขาล้ำสมัยหรือไม่ทันเหตุการณ์ของโลกซึ่งเป็นการวินิจฉัยและตัดสินจากบรรทัดฐานของศิลปะร่วมสมัยของตะวันตกแต่อย่างใด ศิลปินเหล่านี้ยังคงมีความมุ่งมั่นที่จะสร้างสรรค์ศิลปะในแนวนี้นต่อไป ศิลปะที่สร้างสรรค์ขึ้นจากรากเหง้าของวัฒนธรรมอันงดงามของไทยสามารถจะพัฒนาให้เจริญก้าวหน้าได้เช่นเดียวกับศิลปะร่วมสมัยของไทยปัจจุบัน ซึ่งได้รับอิทธิพลและเป็นไปตามกระแสศิลปะตะวันตก สำคัญอยู่ที่ว่าจะเป็นศิลปะที่เลื่อนไหลตามกระแสใดก็ตาม ศิลปะเหล่านั้นได้ให้คุณค่าอะไรต่อความคิดและความรู้สึกของผู้ดูและส่งผลอะไรต่อสังคมของคนไทยบ้าง

นิทรรศการครั้งนี้ได้รับเกียรติจาก ถวัลย์ ดัชนี ศิลปินแห่งชาติร่วมแสดงผลงานอันทรงคุณค่าเปี่ยมไปด้วยพลังกับศิลปินรุ่นหลังที่มีความเคารพและศรัทธารวมทั้งได้รับความบันดาลใจและอิทธิพลจากศิลปินผู้ถือได้ว่าเป็นผู้บุกเบิกการสร้างสรรคงานจิตรกรรมที่สะท้อนพุทธปรัชญา ศีลธรรมจรรยาและการนำสัญลักษณ์ทางพุทธศาสนาเป็นสื่อในการแสดงออก อีกทั้งเป็นบุคคลสำคัญของศิลปะร่วมสมัยที่ทำให้เกิดแนวการสร้างสรรคที่บ่งบอกเอกลักษณ์ความเป็นไทยและความเป็นตะวันออกซึ่งได้สร้างเกียรติประวัติให้กับศิลปินและประเทศไทยจนเป็นที่ยอมรับจากวงการศิลปะทั่วโลก

ผลงานของศิลปินแห่งชาติท่านนี้ในนิทรรศการ "จิตวิญญาณไทย" ประกอบด้วยงานจิตรกรรมขนาดใหญ่คือภาพ "เทพชุมนุม" และงานวาดเส้น คือ "พลังของแผ่นดิน" ที่ศิลปิน

สร้างสรรค์ขึ้นเพื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวองค์ปัจจุบัน นับเป็นโอกาสซึ่งหาไม่ได้ง่ายนักที่ศิลปินทั้งหมดได้รวมพลังสร้างสรรค์ศิลปะในแนวนี้เพื่อเผยแพร่สู่สายตาสาธารณะชน ในขณะที่สังคมปัจจุบันเต็มไปด้วยปัญหาความสับสนวุ่นวายไม่มีที่สิ้นสุดและเป็นที่ยืนยันว่าเหตุการณ์ครั้งนี้น่าจะมีส่วนนำปัญญาความคิด ความรู้สึกและจินตนาการของผู้ชมงานไปสู่โลกภายในโลกแห่งจิตวิญญาณและมิติแห่งความสงบสุข

สุรสิทธิ์ เสาวคง สร้างสรรค์งานจิตรกรรมด้วยความศรัทธาในพุทธศาสนาและความผูกพันกับวัฒนธรรมอันเก่าแก่ของล้านนาซึ่งเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งของชีวิต สุรสิทธิ์ประทับใจในบรรยากาศที่เต็มไปด้วยความสงบของวัดทางภาคเหนือ เขาได้ถ่ายทอดความประทับใจผสมผสานกับจินตนาการและความฝันเพื่องลบบดบังความโศกเศร้าอย่างงดงาม โครงสร้างหลักในภาพเขียนที่ศิลปินผู้นี้เลือกใช้ประกอบด้วยรูปทรงที่เป็นศาสนสถานอันเป็นลักษณะของสถาปัตยกรรมที่เน้นศิลปวัฒนธรรมของล้านนา อาทิเช่น โบสถ์ วิหาร กุฏิ พระสงฆ์ พระพุทธรูปมา เครื่องพุทธรูปและอัฐบริวารทั้งหลาย ล้วนเป็นสัญลักษณ์แสดงให้เห็นถึงสถานที่สำหรับบำเพ็ญศีล ภาวนาของพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา เอกลักษณะสำคัญในงานของสุรสิทธิ์อีกส่วนหนึ่งคือการใช้แสงที่มีความหมาย แสงที่ปรากฏมักจะเป็นแสงสว่างในที่มืดถึงแม้จะดูเหมือนจริงมากก็ตาม ความจริงแล้ว ศิลปินจงใจสร้างแสงเพื่อเน้นให้เห็นจุดเด่นของภาพ แสงส่วนใหญ่เป็นแสงของตะเกียงแสงเทียน แสงจากประทีป โคมไฟและแสงที่ส่องผ่านกระดาดแก้วสีต่างๆตามแบบฉบับของวัฒนธรรมทางเหนือ แสงในงานเป็นสิ่งที่สร้างบรรยากาศและมิติแห่งจิตวิญญาณเป็นแสงแห่งพลังศรัทธาซึ่งมิได้ระบุหรือบ่งบอกถึงความเป็นกลางวันหรือกลางคืนอย่างชัดเจน แสงประทีปโคมไฟหรือแสงเทียนที่สุรสิทธิ์บรรจงสร้างขึ้นนั้นเปรียบประดุจศูนย์รวมของสมาธิอันเป็นหนทางที่นำไปสู่ปัญญาและความคิดเสมือนแสงสว่างที่แผ่กระจายสู่ความมืดหมายถึงความสว่างและความสะอาดของจิตใจมนุษย์ ในความมืดสลัวของบรรยากาศไม่ว่าจะเป็นภาพภายในโบสถ์ วิหารหรือบริเวณภายนอกในขอบเขตของวัดนั้น มักจะมีเรื่องราวต่างๆแฝงเร้นอยู่เสมอ ผู้ชมผลงานต้องค่อยๆอ่านสาระที่ศิลปินต้องการจะสื่อจากวัตถุต่างๆที่ปรากฏในภาพ

ในงานของสุรสิทธิ์แทบจะไม่มีภาพของคนหรือสิ่งมีชีวิตอื่นใดปรากฏให้เห็นสภาพบรรยากาศของสถานที่อันศักดิ์สิทธิ์และการใช้วัตถุสิ่งของต่างๆการจัดวางองค์ประกอบและการใช้โทนสีส่วนรวมของภาพก่อให้เกิดความรู้สึกที่สงบ นิ่ง ร่มเย็น สภาพภายนอกและภายในของโบสถ์วิหารหรือบริเวณต่างๆของวัดจะดูสะอาดสะอ้านปราศจากความยุ่งเหยิงซึ่งเป็นริ้วรอยของกาลเวลา หากแต่ว่าสะท้อนความรู้สึกที่นำผู้สัมผัสกับงานจิตรกรรมของเขาไปสู่มิติแห่งความสงบสุข

ลวดลายที่ปรากฏในงานจิตรกรรมของสุรสิทธิ์จะเป็นลวดลายที่บ่งบอกถึงวัฒนธรรมอันวิจิตรงดงามของภาคเหนือ ประจักษ์ได้จากลักษณะของลวดลายปูนปั้นประดับภายนอกโบสถ์และวิหาร ส่วนลวดลายบนผนังมักจะเป็นภาพของสัตว์หิมพานต์เช่น สิงห์ และ หงส์ ภาพ “ความสงบ” ซึ่งมีประติมากรรมเป็นรูปพญานาคและช้างตั้งอยู่หน้าวิหารนั้น เป็นภาพที่แตกต่างไปจากภาพ “ความสงบ” ชิ้นอื่นๆที่สุรสิทธิ์เคยเขียน ภาพที่กล่าวถึงนั้นเป็นภาพของวิหารในยามวิกาลมีพระจันทร์ลอยอยู่ในความมืดสลัวของท้องฟ้า แสงสว่างในภาพเกิดจากแสงตะเกียงส่องอยู่ด้านหน้าประตูทางเข้าวิหารซึ่งเปิดแง้มมองเห็นส่วนหนึ่งของพระพุทธรูปประทับนั่งมีแสงเทียนส่องสว่างตรงพระอาสนะ เมื่อดูภาพโดยรวมจะเห็นการขัดแย้งกันอย่างมีความสมดุลระหว่างบรรยากาศ

Rama IX Art Museum Foundation

ภายนอกที่มีความคลุมเครือและแสงสว่างภายในวิหารรวมทั้งแสงเทียนที่เจิดจ้าเป็นจุดตามฐานพระเจดีย์ สิ่งที่น่าสนใจซึ่งถือว่าเป็นจุดเด่นของงานจิตรกรรมชิ้นนี้คือ แสงสว่างจากตะเกียงบนพื้นหน้าวิหารส่องกระทบพญานาคและช้างปรากฏเป็นแสงเงาทำให้สัตว์ทำหน้าที่เสมือนผู้พิทักษ์สถานที่แห่งนี้ดูน่าเกรงขามราวกับมีชีวิตอย่างประหลาด นอกจากพลังศรัทธาซึ่งสามารถสัมผัสได้จากภาพแล้วยังมีความลึกซึ้งเหนือจริงแฝงอยู่ในความเงิบเสมือนมีพลังการเคลื่อนไหวอยู่ในความนิ่งสงบของราตรีกาล ผลงานชิ้นนี้ของสุรสิทธิ์มีผลกระทบในเชิงจิตวิทยาอย่างสูง

ผลงานของปัญญา วิจินธนสาร ในนิทรรศการนั้นมีความแตกต่างไปจากงานจิตรกรรมที่เคยสร้างสรรค์ เป็นผลงานที่แสดงให้เห็นถึงวิวัฒนาการในด้านของรูปแบบการใช้วัสดุ เทคนิคและวิธีการ ส่วนแนวความคิดของเขานั้นยังคงมีที่มาจากพุทธปรัชญาซึ่งเน้นให้เห็นถึงความเป็นอนิจจังดังเช่นงานสื่อประสมขนาดใหญ่ที่มีชื่อว่า “พระโพธิสัตว์” เป็นภาพพระพักตร์ของพระพุทธเจ้า ปัญญามักจะใช้เศียรของพระพุทธรูปเป็นสัญลักษณ์ในการสื่อให้เห็นถึงความเจริญหรือความเสื่อมสะท้อนจิตสำนึกทางสังคมว่าเป็นเช่นไร นอกจากนั้นปัญญายังแสดงทัศนะความคิดและความรู้สึกของเขาที่มีต่อความเป็นไปและต่อสิ่งที่กำลังเกิดขึ้นในสังคมในทางลบด้วยเช่นกัน

ในงานสื่อประสมชิ้นนี้ปัญญาได้เสาะหาหลังคาสังกะสีจากบ้านเก่าอายุประมาณ 50 ปีซึ่งไม่มีประโยชน์ทางการใช้สอยอีกต่อไปเนื่องจากว่าอยู่ในสภาพที่ขึ้นสนิมและมีความผุกร่อนปัญญามองเห็นคุณสมบัติและชีวิตของวัสดุที่มีความสอดคล้องกับความคิดของเขา ดังนั้นแผ่นหลังคาสังกะสีที่มีความเก่าจึงถูกนำมาตัดเป็นแผ่นสี่เหลี่ยมจำนวนมากมีลักษณะเป็นแผ่นระนาบประกอบกันขึ้นเป็นรูปทรงของเศียรพระพุทธรูปขนาดใหญ่ ปัญญาใช้กรรมวิธีทางจิตรกรรมแต่งเติมแผ่นสังกะสีเป็นรูปทรงของพระพุทธรูปเจ้านั้นเฉพาะพระพักตร์ให้ดูสมบุรณ์ยิ่งขึ้น สีของสนิมที่ปรากฏบนแผ่นสังกะสีช่วยทำให้งานดูลึกลับแฝงด้วยพลังแห่งจิตวิญญาณและการสะท้อนให้เห็นถึงสังขารการผุกร่อนและการเสื่อมที่เป็นไปตามกาลเวลา การแสดงออกที่พระพักตร์ของพระพุทธรูปให้ความรู้สึกในเรื่องของความเมตตาและความสงบ เห็นได้จากการใช้เส้นที่มีความอ่อนช้อยขัดแย้งกับความแข็งเป็นเหลี่ยมเป็นสันของแผ่นสังกะสี แต่ในความขัดแย้งนี้สามารถผสมผสานอยู่ร่วมกันได้อย่างมีดุลยภาพและมีความหมาย

งานอีกประเภทหนึ่งของปัญญาคืองานอินสตอลเลชั่นซึ่งเป็นการนำวัสดุเหลือใช้และวัสดุสำเร็จรูปสร้างบนพื้นที่ภายในห้องแสดงงาน โดยมีวัสดุติดตั้งบนผนังที่เชื่อมโยงต่อเนื่องกับพื้นที่บนพื้นที่มองเห็นได้จากผลงานที่ชื่อว่า “พระปรางค์วัดอรุณ กรุงเทพฯ 220 ปี” ปัญญานำภาพเก่าของวัดวามารวมต่างๆรอบๆเกาะรัตนโกสินทร์ซึ่งเป็นภาพที่ได้มาจากนิตยสารหลายฉบับมาปิดทับซ้อนกันให้มีความหนาหลายชั้นและทำให้เป็นรูปทรงสี่เหลี่ยมแทนค่าของแผ่นอิฐ ภาพของวัดต่างๆถูกทำให้เก่าอยู่ในสภาพที่กร่อนและถูกทำลายดูไม่สมบุรณ์ ปัญญานำภาพเหล่านี้มาประกอบกันเป็นรูปทรงของพระปรางค์วัดอรุณบนผนังและวางเรียงกันบนพื้นเป็นแถวคล้ายลักษณะของการเรียงอิฐ พื้นหลังของงานซึ่งเป็นผนังมีพระเครื่ององค์เล็กๆสีทองติดประดับอยู่โดยรอบ ปัญญาต้องการให้งานของเขาสะท้อนให้เห็นถึงการย้อนกลับไปสู่ภาพแห่งความรุ่งเรืองของศาสนาและศาสนสถานในอดีต

ความกร่อนของภาพแสดงให้เห็นถึงความเสื่อมและการถูกทำลายปรากฏบนแผ่นภาพสองมิติในลักษณะที่ไม่สมบุรณ์นั้นบ่งบอกถึงวัฒนธรรมเก่าแก่อันดั้งเดิมซึ่งถูกละเลยและ

ทอดทิ้งในปัจจุบันกาลอย่างน่าเสียดาย

ปัญญาใช้ผลงานศิลปะของเขาวิจารณ์และตั้งประเด็นคำถามต่อสังคมปัจจุบันในแง่มุมต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสังคมที่กำลังให้ความสำคัญกับวัตถุนิยมเป็นหลัก สังคมที่ยึดความเป็นอัตตาก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้งและความเสื่อมอย่างไม่มีที่สิ้นสุดโดยมิได้คำนึงว่าสิ่งใดๆ ในโลกล้วนเป็นอนิจจังเป็นสังขารที่ใครๆ ย่อมจะปฏิเสธไม่ได้

ผลงานที่น่าสนใจอีกชิ้นหนึ่งของปัญญาคือประติมากรรมกระดาดเป็นพระพักตร์ของพระพุทธเจ้า ศิลปินต้องการแปรสภาพพระพุทธเจ้าในงานจิตรกรรมซึ่งเป็นสองมิติมาเป็นงานประติมากรรมสามมิติติดตั้งบนผนังต่างกับพระปฏิมาอย่างที่เห็นโดยทั่วไป ประติมากรรมนี้ใช้เทคนิคแบบบุหว่านเป็นการหล่อกระดาดให้เกิดเป็นรูปทรง ศิลปินใช้ไฟเบอร์และเหล็กเส้นเป็นโครงเพื่อให้งานแข็งแรง พระพุทธรูปทำจากกระดาดจะมีความเบาและเป็นสีขาวล้วนมีลักษณะเรียบง่ายแสดงความสะอาดบริสุทธิ์ ศิลปินยึดหลักการรักษารมชาติเนื้อแท้ของวัสดุเป็นประการสำคัญ ประติมากรรมนี้มีน้ำหนักและแสงเงาด้วยตัวของมันเองปราศจากการใช้สีอื่นๆ เข้ามาปะปนพื้นที่ข้างเคียงพระพุทธรูปเป็นเสมือนพื้นหลังของภาพเขียนในงานจิตรกรรมช่วยเพิ่มความสงบนิ่งมากยิ่งขึ้น งานชิ้นนี้ของปัญญาเป็นเสมือนการนำพระพุทธรูปที่เป็นประติมากรรมประดิษฐ์ในวัดมาจัดวางในพื้นที่ใหม่

ศรัทธา เจนहतการกิจ ได้ให้ทรรศนะว่า ธรรมะ ธรรมชาติและอิสรภาพในการสร้างสรรค์ศิลปะเป็นส่วนหนึ่งที่สร้างดุลยภาพภายในจิตใจสำหรับการดำรงชีวิตอยู่ในโลกแห่งความสับสนวุ่นวายไม่จีรัง

การสร้างสร้างงานศิลปะของศรัทธาเป็นการถ่ายทอดประสบการณ์ชีวิตสะท้อนแนวคิดในเชิงพุทธปรัชญา ความเชื่อความศรัทธาที่ตัวเองมีต่อพระพุทธศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยวและเป็นที่พักพิงจิตวิญญาณทำให้เกิดปัญญาสามารถควบคุมสติสร้างความสมดุลให้แก่จิตใจ การสร้างสรรค์ของศรัทธาเป็นไปโดยธรรมชาติเพื่อตอบสนองสภาวะจิตของตนเองให้เกิดความสงบสมาธิและการเตรียมใจที่จะพบกับความเปลี่ยนแปลงของสังขารตามสภาวะของโลกภายนอกและโลกภายใน

งานศิลปะในความคิดของศรัทธาคือการเชื่อมโยงสื่อสารและการแสดงออกในรูปของสัญลักษณ์เป็นการบันทึกเรื่องราวของพุทธศาสนาและขนบธรรมเนียมประเพณีไทย รูปทรงของโบสถ์ เสา ฐาน เจดีย์ ดอกบัว ต้นโพธิ์รวมทั้งพระธรรมจักรล้วนเป็นเครื่องหมายเพื่อรำลึกถึงพระพุทธเจ้าและแผ่ไว้ซึ่งปรีชาธรรมด้วยการใช้เทคนิคปั้นเยื่อกระดาด

ผลงานชุดนี้ของศรัทธาต้องผ่านกระบวนการทางด้านเทคนิคที่ต้องใช้เวลาเริ่มจากการฉีกและปั้นกระดาดสร้างรูปทรงรอบนอกตลอดจนรายละเอียดภายในงานด้วยการใช้มือล้วนๆ ศรัทธาใช้พื้นฐานและความถนัดทางด้านภาพพิมพ์มาใช้กับงานชุดนี้ กระดาดที่ทำด้วยมือของศิลปินมีการกดเป็นร่องลึกและมีความนูนเป็นรูปทรงต่างๆ นอกจากนั้นศรัทธาได้ความบันดาลใจมาจากวัดในเชียงใหม่เป็นการแสดงภาพรวมมีลักษณะเป็นภาพทิวทัศน์สะท้อนชีวิตในวัดมีภาพของสัตว์เช่น ไก่ สุนัข ภู รวมทั้งสภาพแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติเช่น ทุ่งนา ป่า เขา ลำเนาไพร เห็นได้จากผลงานที่ชื่อว่า "พุทธสมา" ซึ่งแสดงภูมิทัศน์และปริณิเทศของวัดมีตุงห้อยเป็นระยะ แสดงวัฒนธรรมดั้งเดิมของทางภาคเหนือที่ยังสืบทอดมาทุกวันนี้

Rama IX Art Museum Foundation

งานอีกลักษณะหนึ่งเป็นการเน้นไปที่โบสถ์และพระธรรมจักรในงานแต่ละชิ้นมีการใช้สัญลักษณ์ที่ชวนให้ระลึกถึงพระพุทธเจ้าในลักษณะที่ไม่ซ้ำแบบกัน พื้นผิวของงานเป็นหัวใจสำคัญ ร่องรอยคล้ายการสลักแบบหยาบๆ เหมือนพื้นผิวของหินดูมีพลังทั้งๆ ที่เป็นงานที่ทำจากกระดาด สัญลักษณ์ที่ใช้ในงานคือ สีทอง สีเงินและสีที่ให้ความรู้สึกเหมือนดินเผา หินและรอยแตกของกระดาดเป็นเสมือนรอยร้าวของหินบนผนังเก่าๆ

สิบในโบสถ์นั้น ใช้วิธีการย้อมและระบายให้ดูกลมกลืนให้ความรู้สึกในเรื่องของกาลเวลา การเสื่อมสลายและการگذร่อนลักษณะของพื้นผิวมีความแข็งแรงเป็นเรื่องของพลังความรู้สึกและศรัทธาเรื่องราวบนโบสถ์มีที่มาจากสิ่งที่มีอยู่จริงและจินตนาการของศิลปินเอง การจัดองค์ประกอบมีความสมดุลย์ของจิตใจ สีที่ใช้จะมีความสุขุมเป็นเรื่องของสติปัญญา

ภาพชุดของทิวทัศน์มีการจัดองค์ประกอบเป็นแบบจิตรกรรมฝาผนังดั้งเดิมสีเส้นที่ใช้จะสดใสได้แก่ สีเขียวและสีแดงซึ่งเป็นสีตัดกันไม่เพียงเท่านั้นยังมีการใช้สีทองเข้าช่วยทำให้งานดูสว่างยิ่งขึ้น

แม้ว่างานของศรัทธาจะได้รับความบันดาลใจจากสิ่งเก่าดั้งเดิมแต่ก็เป็นงานที่สร้างสรรค์ขึ้นใหม่ ผลงานชุดนี้ให้ความรู้สึกในเรื่องของความเป็นพื้นบ้าน วิถีชีวิต วัฒนธรรมแบบชนบท ลักษณะของงานที่ปรากฏเป็นงานที่มาจากความรู้สึกภายในของศิลปินเองเห็นได้จากลักษณะพื้นผิวของกระดาดที่มีชีวิตในตัวของมันและร่องรอยที่สะท้อนจิตวิญญาณ

อภิชัย ภิมย์รักษ์ เป็นอีกผู้หนึ่งซึ่งใช้วัสดุผสมผสานกับงานจิตรกรรมเพื่อแสดงให้เห็นถึงความคิดในการสร้างสรรค์ศิลปะของเขาที่สืบเนื่องมาจากเรื่องราวของพุทธศาสนาและสะท้อนสภาวะของสังคมปัจจุบัน ชิ้นส่วนของหน้าต่าง ประตู บันไดและร่องรอยที่หลงเหลืออยู่กระตุ้นให้ศิลปินผู้นี้ค้นหาความหมายโดยวัตถุเป็นสื่อ นำความคิดใหม่และความรู้ใหม่ค่อยๆ ก่อรูปขึ้น หลังจากการพิจารณาวัตถุในแง่มุมต่างๆ แล้ว คำตอบที่ได้รับนั้นมีความหมายแตกต่างออกไปจากความรู้เดิมการรับรู้ภายในจิตค้นพบความหมายใหม่เชื่อมโยงกับความรู้และประสบการณ์ที่ผ่านมามาเกิดเป็นจินตนาการที่ทำให้ชิ้นส่วนของวัตถุดังกล่าวมีความหมายเปลี่ยนแปลงไปกลายเป็นสัญลักษณ์ใหม่ของการแสดงออก

อภิชัยนำรูปจากจิตรกรรมไทยมาประกอบร่วมกับวัตถุทำให้การรับรู้เกี่ยวกับวัตถุนั้นๆ เปลี่ยนไปจากความรู้ความเข้าใจเดิมเพราะเป็นการผสมผสานของสติปัญญาความคิด อารมณ์และความรู้สึกรวมทั้งความงามและความหมายให้อยู่ร่วมกันได้อย่างกลมกลืนและมีเอกภาพรูปแบบงานศิลปะของอภิชัยจะเป็นแบบเทคนิคประสม สื่อประสมและอินสตอลเลชัน

ในผลงาน "สุพุทธภูมิ" อภิชัยนำบันไดไม้เก่ามีห้าขั้นซึ่งยังอยู่ในสภาพเดิมและบานประตูเก่ามาเขียนทับเป็นภาพพระพุทธรูป ร่องรอยที่ปรากฏบนวัสดุทั้งสองแสดงให้เห็นถึงสภาพที่ผ่านกาลเวลาในอดีตซึ่งให้แนวคิดในการทำงานสัมพันธ์กับเรื่องราวบนจิตรกรรมฝาผนังฝีมือของบรรพบุรุษอันเป็นเรื่องเกี่ยวกับพระพุทธประวัติตอนพระพุทธเจ้าเสด็จจากดาวดึงส์มาเปิดโลกเพื่อโปรดสัตว์และมนุษย์

งานจิตรกรรมบนฝาผนังในโบสถ์หลังพระประธานแรกจะเห็นภาพพุทธประวัติตอนนี้ สัญลักษณ์ที่ปรากฏคือ ภาพของพระพุทธเจ้าประทับยืนบนดอกบัวและมีภาพของบันไดประกอบอยู่ด้วย อภิชัยใช้วัสดุจริงซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของบ้านเรือนอยู่อาศัยมาสร้างสรรค์เพื่อต้องการนำศิลปะให้ใกล้ชิดกับชีวิตและคนมากขึ้น ความหมายทางประโยชน์การใช้สอยของบันไดและประตูได้

เลื่อนหายไปกลายเป็นความหมายใหม่ที่สื่อให้เห็นถึงสติปัญญาและความฉลาดของศิลปินในการเลือกวัสดุเหลือใช้มาสร้างสรรค์ศิลปะในรูปแบบใหม่ที่ยังคงสะท้อนเรื่องราวเกี่ยวกับพระพุทธประวัติที่พุทธศาสนิกชนทั้งหลายเข้าใจได้อย่างดี

ผลงานสื่อประสม “คู่บ้าน คู่เมือง คู่บารมี” ก็เป็นงานในลักษณะวัสดุนำความคิดอีกเช่นกัน บ้านประตูและหน้าต่างไม้จากบ้านเก่าถูกนำมาสร้างเป็นความหมายใหม่ในพื้นที่ใหม่ ประโยชน์ทางการใช้สอยของวัสดุหมดสิ้นไปเมื่ออภิชัยเขียนภาพข้างยืตรงุ้มประตูปรากฏให้เห็นส่วนหัวและลำตัวเพียงส่วนหนึ่งเท่านั้น ลักษณะของข้างเป็นเช่นเดียวกับภาพบนจิตรกรรมฝาผนังโบราณมีพานจริงวางติดอยู่กับภาพข้างอภิชัยใช้ภาพข้างโบราณสะท้อนสภาวะของข้างในสมัยโบราณที่ถูกนำมาเลี้ยงในบ้านเมืองและข้างในสภาวะปัจจุบันซึ่งสภาพแวดล้อมเปลี่ยนไปโดยสิ้นเชิงชวนให้คิดถึงข้างที่เข้าเมืองยุคนี้อยู่ในสภาพอย่างไร การแสดงออกในงานชิ้นนี้ของอภิชัยเป็นการนำความคิดเก่ามาผสมผสานกับสภาวะในปัจจุบันหรืออีกนัยหนึ่งเป็นการรวมอดีตและปัจจุบันให้อยู่ร่วมกันได้อย่างมีเอกภาพ

งานที่น่าสนใจอีกภาพหนึ่งของอภิชัยในนิทรรศการคือภาพ “สุนิพพาน” เป็นเทคนิคประสม ภาพพระพุทธเจ้าที่ปรากฏนั้นเขียนบนแผ่นไม้อัดซึ่งทำให้อายุอยู่ในสภาพกร่อนและผุพังสาระสำคัญของงานคือ การแสดงให้เห็นสภาวะของศาสนาในอดีตนั้นใช้งานจิตรกรรมบนฝาผนังให้ความรู้กับผู้คนเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาแต่ในปัจจุบันการเผยแพร่ความรู้นี้จะใช้หนังสือแทนเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นในความคิดของอภิชัยจิตรกรรมฝาผนังในอดีตกำลังจะหมดความหมายไป นอกจากนั้นศิลปินต้องการให้ความกร่อนของสื่อดั้งเดิมในอดีตแสดงสภาวะของปัจจุบันอันสัมพันธ์กับความไม่เที่ยงและความเป็นอนิจจัง ส่วนเทคนิคของความเก่าผุพังอภิชัยใช้สื่อครีเอทีฟและทองคำเปลวช่วยทำให้ภาพดูเก่าเหมือนจริง

มนต์ชัย ชาวลำปาง ศิลปินร่วมรุ่นกับศรีวรรณ มีความเชี่ยวชาญเป็นพิเศษในการใช้สีน้ำและมีการใช้สีในการแสดงออกซึ่งไม่ซ้ำแบบใคร รูปแบบในงานจิตรกรรมของมนต์ชัยเป็นลักษณะกึ่งนามธรรมที่แสดงสัญลักษณ์ของความเป็นไทยโดยใช้ลวดลายจากจิตรกรรมไทยโบราณที่ตัดทอนรายละเอียดออกให้มีลักษณะเป็นรูปทรงเรียบง่ายลวดลายและเรื่องราวในงานจะมีความเกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาในด้านการยึดเหนี่ยวทางใจ กรรมวิธีในการสร้างสรรค์ของมนต์ชัยจะใช้สีน้ำซึ่งให้ความรู้สึกใสสะอาด บริสุทธิ์และมีการใช้ทองคำเปลวบรรยายความรู้สึกความศรัทธาและถ่ายทอดจินตนาการที่เป็นความงดงามของจิตใจสร้างอารมณ์อันสุนทรีย์ให้แก่ผู้ที่ได้สัมผัสกับงานของเขา สัญลักษณ์ที่ใช้ในงานของมนต์ชัยเป็นสิ่งที่น่าสนใจ ชุ่มซึ่งเป็นที่ประทับของพระพุทธเจ้าในงานแต่ละชิ้นจะมีรูปแบบและลักษณะหลากหลายไม่ซ้ำกันมีบลลังก์รูปทรงบัวเป็นที่ประทับ นอกจากนั้นยังมีสัญลักษณ์อื่นๆเช่น ดอกบัวและต้นโพธิ์ ลวดลายที่อยู่บนส่วนหน้าของภาพมีรูปลักษณะที่คลี่คลายมาจากลายกนกเป็นสัญลักษณ์แทนค่าของสิ่งมีชีวิตเช่น ต้นไม้ คน และรวมไปถึงเทวดาวงกลมขนาดเล็กใหญ่เป็นสัญลักษณ์ของดวงจิตล่องลอยอยู่ทั่วไปในภาพรูปทรงในงานเช่นในภาพ “ปรีณิพพาน” ศิลปินใช้เพียงเส้นแสดงโครงภายนอกของรูปทรงพระพุทธเจ้าลักษณะง่ายๆดูแล้วเข้าใจได้ทันทีว่าเป็นรูปทรงของอะไรหากสังเกตดูให้ดีจะเห็นว่ามนต์ชัยใช้รูปทรงซึ่งดูเป็นธรรมชาติและเป็นรูปทรงอิสระผสมผสานกับรูปทรงที่เป็นแบบเรขาคณิตเห็นได้จากสีเหลี่ยมที่เกิดจากการใช้เส้นขีดขนานรวมทั้งการใช้รูปทรงซึ่งเป็นแผนระนาบในพื้นที่

Rama IX Art Museum Foundation

หลังของภาพมักจะใช้สีเข้มแสดงมิติลึกและใช้สีสว่างอยู่รอบๆชุ่มพระพุทธรูปมีความหมายถึงการให้ความสว่างและชีวิต มิติในภาพเป็นมิติของความรู้สึกมีความลึกซับซ้อนเกิดจากการใช้สีหลากหลายสี ความแตกต่างและมีความประสานสัมพันธ์กันอย่างลงตัวที่สุด

บรรยากาศในภาพโดยรวมสะท้อนให้เห็นถึงโลกภายในซึ่งเป็นมิติแห่งจิตวิญญาณ ความศรัทธา จินตนาการและความฝันพื้นหลังของภาพมีน้ำหนักเข้มช่วยเน้นให้รูปทรงกลมแห่งจิตนั้นล่องลอยในพื้นที่ว่างให้ความรู้สึกในเรื่องของการเคลื่อนไหวในความนิ่งสงบ

มนต์ชัยมีความชัดเจนในเรื่องของการใช้สี การไล่สีน้ำหนักอ่อนแก่การระบายสีต่างๆให้กลมกลืนเข้าหากันอย่างนุ่มนวลและการคุมโทนของสีโดยรวมช่วยสร้างบรรยากาศในภาพให้มีความสวยงามเหมือนบรรยากาศแห่งสวรรค์นอกจากจะได้สัมผัสกับความงามแล้วยังทำให้ผู้ชมผลงานเกิดความผ่อนคลายและสบายใจ

ผลงานสำคัญชิ้นหนึ่งของมนต์ชัยคือภาพ “พระเครื่อง” ซึ่งมีการใช้ลายละเอียดมาก ส่วนละเอียดดังกล่าวเป็นรูปทรงของพระเครื่องเล็กๆจัดวางเรียงรายในรูปทรงสี่เหลี่ยมเต็มไปทั้งภาพ รูปทรงของพระเครื่องที่ปรากฏจะดูไม่ชัดเจนเนื่องจากว่ามนต์ชัยใช้สีอ่อนบางใสมีความละเอียดอ่อนทำให้ผู้ชมงานต้องเพ่งดูอย่างใกล้ชิดและจะเห็นรูปทรงของพระเครื่องในลักษณะต่างๆ มนต์ชัยต้องการให้งานชิ้นนี้ของเขาสะท้อนในเรื่องของความเชื่อและเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจ

งานของมนต์ชัยมักจะมีสิ่งที่เป็นลักษณะตรงกันข้ามผสมผสานกันอย่างสมดุลอาทิเช่น ความมืดกับความสว่าง ความนิ่งกับการเคลื่อนไหว ความเป็นอิสระและความเป็นขอบเขตประจักษ์ได้จากวิธีการใช้ทัศนธาตุคือ รูปทรง เส้น สี น้ำหนักรวมถึงการจัดวางองค์ประกอบในภาพด้วย

สาครินทร์ เครืออ่อน จิตรกรผู้เขียนภาพแนวประเพณีใหม่ได้คลี่คลายงานสร้างสรรค์จากสองมิติสู่สามมิติในแนวอนิสตอลเลชั่น เป้าหมายของการสร้างสรรค์ผลงาน “ภวังค์สีเหลือง” ก็เพื่อต้องการให้คนดูได้สัมผัสกับพื้นที่ภายในห้องสัมผัสกับพื้นที่ว่างภายในและภายนอกรูปทรงของประติมากรรมซึ่งเป็นศรีษะของคน ได้พิจารณารูปที่คุ้นเคยคือใบหน้าของมนุษย์ได้พิจารณาในสิ่งที่มองเห็นในภาวะที่เป็นกาย รูปและนาม ผู้ดูใช้อย่างทะนุถนอม 5 ประการเข้าไปสำรวจภายในสิ่งที่ไม่สามารถสัมผัสได้ในภาวะทางกายภาพ นอกจากนั้นสาครินทร์ยังต้องการให้ผู้ดูพิจารณาเนื้อหาที่เรียบง่ายเพื่อจะเข้าใจในความจริงที่เรามักมองข้ามและประการสุดท้ายให้ผู้ดูงานพิจารณาแนวคิดพื้นฐานของชาวตะวันออก

พื้นที่จัดแสดงงานทั้งห้องจะถูกสร้างให้เป็นงานเป็นห้องแห่งท่วงท้วงค์ ประติมากรรมรูปศรีษะของคนมีลักษณะเป็นแบบไทยที่ถ่ายทอดมาจากภาพคนแนวประเพณีในภาพจิตรกรรมฝาผนังไม่ใช่เศียรพระพุทธรูปอย่างที่หลายๆคนเข้าใจ ศรีษะขนาดใหญ่จะวางอยู่บนพื้นกลางห้องที่ล้อมรอบด้วยผนังทึบและมีประตูทางเข้าเพียงทางเดียว บริเวณส่วนหัวจะมีลักษณะกลางเป็น การแปลความหมายของคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าคือต้องการให้คนดูสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวเป็นความว่าง สื่อความหมายถึงความบริสุทธิ์ รูปทรงของศรีษะมนุษย์นี้เป็นสมมติภาวะที่ชักจูงโน้มน้าวให้ผู้ดูเริ่มพิจารณารูปและพิจารณาภาวะของตนเองเป็นลักษณะของการตีความ เนื่องจากว่ารูปทรงนี้มีขนาดใหญ่กว่าศรีษะของคนจริงหลายเท่าการจัดแสงไฟเพื่อให้เกิดน้ำหนักแสงเงาสร้างปริมาตรและบรรยากาศของห้องที่มีพื้นที่จำกัดทำให้ผู้ดูต้องเผชิญหน้ากับประติมากรรมนั้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ทำให้เกิดผลกระทบทางจิตวิทยาอย่างสูง ส่วนเทคนิคในการสร้างรูปทรงของหน้าคนนั้น

สาครินทร์ใช้โครงเหล็กเสริมไฟเบอร์เป็นชั้นในสุดและใช้ผงกระดาษผสมกับผงสีรวมทั้งกาบปั่นเป็นก้อนอัดในแม่พิมพ์ซึ่งเป็นไฟเบอร์กลาส ตะเข็บเป็นเส้นยาวบนใบหน้าแสดงรูปในของการหล่อและเป็นรูปนอกของความว่างที่อยู่ภายในรูปทรงของศรีษะ

นอกจากศรีษะของคนแล้วจะมีรูปทรงของใบหูซึ่งมีลักษณะเป็นแบบไทยเรียงเป็นแถวบนผนังทั้งสี่ด้านปัดด้วยวิธีการใช้ลูกประคบทำให้เกิดเป็นภาพมีขนาดใหญ่ “หู” หมายถึงการนำเอาเรื่องต่างๆกลับเข้าสู่ข้างในคือเป็นลักษณะของการใช้กายสัมผัสส่งผลถึงจิตภายในเป็นเสมือนเสียงสะท้อนจากผนังทั้ง 4 ด้านและรอบๆห้อง เสียงสะท้อนนั้นกังวาลสู่โลกภายในคนที่อยู่ในภวังค์จะได้ยินเสียงนั้นในความเงียบคือ ในความคิดของเรารูปทรงของใบหูมีสี่เหลี่ยมสูงประมาณ 1 ฟุต ปรากฏอยู่บนผนังซึ่งเป็นสีเทา การเดินเข้าไปดูงานของสาครินทร์เป็นเสมือนเดินเข้าไปสู่มิติของโลกภายในคือ หัวภวังค์นั่นเอง

อลงกรณ์ หล่อวัฒนา สร้างสรรค์ผลงานชุดอุปมาอุปไมยโดยได้อธิพลทางด้านรูปแบบจากจิตรกรรมฝาผนังไทยโบราณ ผลงานชุดนี้ประกอบด้วยภาพเทพของชุมชน 60 ภาพและภาพต้นโพธิ์ขนาดใหญ่ 2.35x4.50 เมตร ภาพเทพชุมชนแต่ละภาพมีขนาด 80x100 เซนติเมตร ความคิดของอลงกรณ์คือ แปรสภาพห้องแสดงงานให้เป็นโบสถ์ในจินตนาการของเขา ภาพเทพชุมชนจะติดตั้งอยู่บนผนังสองข้างโดยแต่ละข้างจะมีภาพเทวดา 30 ภาพในลักษณะท่าทางและการใช้สีสันทันไม่ว่าแบบกันเมื่อผู้เดินเข้าไปในห้องแสดงงานจะรู้สึกเหมือนเดินเข้าไปในโบสถ์อีกมิติหนึ่งซึ่งเป็นที่รวมแห่งพลังศรัทธาในพุทธศาสนา ภาพเทพชุมชนเหล่านี้จะเป็นตัวนำสายตาของผู้ชมไปสู่ภาพของต้นมหาโพธิ์ที่จัดวางอยู่ตรงกลางด้านในสุดระหว่างผนังของเทพชุมชนทั้งสองด้าน

ภาพเทวดาชุมชนของอลงกรณ์จะมีความแตกต่างไปจากงานดั้งเดิมตามแบบของประเพณีโบราณ เทวดาในภาพจะมี 4 ลักษณะด้วยกันคือ นั่งพนมมือแบบธรรมดาบางองค์มี 2 มือ บางองค์มี 4 มือ ลักษณะที่สองจะเป็นแบบยกมือขึ้นพนมเหนือหัวและนั่งชันเข่า ลักษณะที่สามจะเป็นพระพรหมมีสี่แขน ลักษณะสุดท้ายจะเป็นภาพของเทวดาในลักษณะตีลังกา การจัดวางของเทพดังกล่าวจะคละกันและไม่ว่างแบ่งเป็นชั้นแบบไทยประเพณี เทพชุมชนของอลงกรณ์มีเพียงสามแถว สิ่งที่นำสังเกตในการจัดวางเทวดาของอลงกรณ์คือ มีการไล่น้ำหนักของสี ชั้นบนสุดจะดูใสสว่างมีการใช้สีทองมากกว่าชั้นอื่นๆ ส่วนชั้นล่างสุดซึ่งใกล้มนุษย์สีในภาพจะเข้มขึ้น อลงกรณ์ใช้สีแดงในพื้นที่หลังของภาพและใช้สีทองเป็นรัศมี สีที่ใช้ในการเขียนภาพคือ สีอะคริลิก ลักษณะคล้ายสีฝุ่นให้ความรู้สึกแบบโบราณ การใช้สัญลักษณ์ในงานของอลงกรณ์ได้ความบันดาลใจมาจากหนังสือพุทธชาติซึ่งใช้สัญลักษณ์แทนพระพุทธเจ้า ดอกไม้ร่วงที่อยู่ในภาพเทพชุมชนเป็นสัญลักษณ์แทนคำสั่งขารของคน รูปทรงของดอกไม้คล้ายสิ่งมีชีวิตหมายถึงความไม่แน่นอน สีของเทวดามีลักษณะโปร่งแสงมองเห็นพื้นผิวของสีที่ทับบนรูปของดอกไม้อีกชั้นหนึ่ง ศิลปินใช้เส้นไขว้ขัดตัดกันไปมาทับบนรูปทรงของดอกไม้ ผู้ชมต้องดูอย่างใกล้ชิดจึงจะเห็นพื้นผิวดังกล่าว

ภาพ “ต้นโพธิ์” เป็นงานจิตรกรรมขนาดใหญ่ซึ่งใช้ภาพต่อเนื่องกัน 3 ภาพ อลงกรณ์สร้างรูปแบบขึ้นเองอย่างวิจิตรบรรจงลวดลายที่ปรากฏมีความละเอียดอ่อนงดงามสีของภาพโดยส่วนรวมออกเป็นโทนสีมืดทึบให้ความรู้สึกในเรื่องของแสงสว่างและความอบอุ่น ต้นโพธิ์นี้คือสัญลักษณ์ของพระพุทธเจ้าและลวดลายมีรูปทรงคล้ายใบโพธิ์เน้นน้ำหนักตรงกลางเป็นรูปหัวใจ ปรากฏอยู่ตามกิ่งก้านและลำต้นคือ สัญลักษณ์แทนคำเทวดาหรือเทพที่สถิตยในต้นไม้ศักดิ์สิทธิ์

Rama IX Art Museum Foundation

นี้ รอบๆต้นโพธิ์มีรูปทรงเล็กๆลอยบนพื้นที่ว่างกระจายอยู่ทั่วไปหมายถึง ความเป็นจักรวาลตรงส่วนล่างของลำต้นมีเส้นสีแดงหมุนไขว้เป็นวงล้อมรอบสื่อให้เห็นถึงพลังงานอันเป็นวิทยาศาสตร์และในบริเวณพื้นที่เดียวกันมีรูปทรงอิสระหมุนลอยโดยรอบหมายถึง สิ่งมีชีวิต มหาโพธิ์ของอลงกรณ์ที่ปรากฏให้ประจักษ์นั้นเป็นการนำธรรมชาติและวิทยาศาสตร์มาหลอมรวมให้เป็นหนึ่งเดียว

พานทอง แสงจันทร์ ได้คลี่คลายการใช้เศียรพระพุทธรูปสะท้อนสภาวะสังคมปัจจุบันที่ผูกพันกับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอย่างเหนียวแน่นอันเป็นโลกแห่งวัตถุนิยมโลกภายในของศิลปินคือ จินตนาการความรู้สึกและภาวะจิตใต้สำนึกโดยการสร้างสรรค์ผ่านสื่อเช่น พระพุทธรูปและช้างซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความประทับใจ สิ่งโบราณเหล่านี้แม้ว่าจะเสื่อมสลายสูญหายไปตามกาลเวลาก็ตามแต่ในทัศนะของพานทอง ปฏิมากรรมในอุดมคติที่ส่งมายังมีพลังแห่งจิตวิญญาณ ความขลังและพลังนั้นคือ รัศมีแห่งความอลังการที่จะประกาศเผยแพร่ลี้ลับจะแห่งการดำเนินไป ในความเชื่อของศิลปินเอง ภาพ “พระพุทธรเจ้า 2545” ซึ่งเป็นภาพที่พานทองจินตนาการให้เศียรพระพุทธรูปอยู่ตรงซุ้มหน้าต่างของโบสถ์วิหาร ความรู้สึกของภาพและบรรยากาศโดยรวมมีลักษณะเหนือความเป็นจริงสะท้อนสภาวะของจิตใต้สำนึก ภาพนี้ให้ผลกระทบทางจิตวิทยาเนื่องจากว่าพระพักตร์ของพระพุทธรเจ้ามีขนาดใหญ่และมีซุ้มหน้าต่างล้อมรอบเป็นกรอบดูอึดอัด ในภาพนี้พานทองเน้นให้แสงเข้าเพียงทางเดียว การแสดงให้เห็นพื้นผิวซึ่งเป็นร่องรอยของปูนที่ซึมซาบสุกอร่ามตามสภาพธรรมชาติและกาลเวลาเป็นความพิเศษเฉพาะของศิลปินนอกเหนือจากความชัดเจนทางด้านฝีมือในการเขียนภาพที่แสดงความเหมือนจริง การเก็บส่วนละเอียดและถ่ายทอดความรู้สึกอย่างหาตัวจับได้ยากแล้ว พานทองยังมองเห็นชีวิตของร่องรอยดังกล่าวซึ่งต้องอาศัยเวลาในการศึกษาสังเกตและความเข้าใจเป็นอย่างมาก

ภาพ “ช้าง” เป็นจิตรกรรมขนาดใหญ่ที่แสดงให้เห็นถึงศรัทธาและพลังในการสร้างสรรค์ของศิลปินภาพนี้เป็นภาพที่แสดงให้เห็นถึงโบราณสถานซึ่งอยู่ในสภาพเสื่อมชำรุดที่ยังคงมีพลังแฝงอยู่ พานทองได้รับความบันดาลใจจากวัดเชียงมั่นในเชียงใหม่ ฐานเจดีย์มีช้างรายล้อมลักษณะคล้ายวัดช้างล้อม ความเชื่อของบรรพบุรุษในอดีตช้างเป็นสัญลักษณ์ของการปกป้องรักษาและความมั่นคง แสงเงาที่ปรากฏในภาพมาจากจินตนาการของศิลปิน พานทองใช้สีเขียวและสีน้ำเงินแสดงความมืดและมืดลึก สีเหลืองเป็นสีที่แสดงแสงและบริเวณที่เป็นความสว่าง บรรยากาศของภาพโดยรวมดูสงบนิ่งแต่มีความลึกลับแอบแฝงอยู่ ช้างแต่ละเชือกมีชีวิตในตัวของมันโดยเฉพาะอย่างยิ่งวงช้างดูมีชีวิตเนื่องจากการใช้เส้นของศิลปินทำให้รู้สึกได้ในเรื่องของการเล่นไหว การสร้างแสงเงาช่วยเน้นให้ช้างดูหลุดออกมาจากผนังตรงฐานเจดีย์และบางส่วนกลืนหายไปกับฐานเป็นลักษณะของการลวงตาที่น่าสนใจ ผู้ชมจะสัมผัสกับความรู้สึกเช่นนี้ได้ต้องใช้สมาธิและการเพ่งงานพอสมควร พานทองใช้ผู้กันสร้างพื้นผิวสะท้อนให้เห็นรอยกระเทาะ รอยร้าวตลอดจนลักษณะของการผุกร่อนได้อย่างเหมือนจริง สีแดงเป็นสีคู่ปักษ์กับสีเขียวถูกนำมาใช้แต่งแต้มตามที่ต่างๆช่วยเสริมให้ภาพมีชีวิตชีวายิ่งขึ้น

จะเห็นได้ว่าภาพทั้งหมดที่พานทองสร้างสรรค์ขึ้นนั้นเป็นเสมือนรอยต่อของความเป็นปัจจุบันและอดีตให้ข้อคิดเกี่ยวกับความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรมที่กำลังจะสูญหายไปเราเอาใจใส่และถูกมองข้ามไปอย่างน่าเสียดาย

พรชัย ใจมา นำจิตวิญญาณและความทรงจำที่มีต่อความงดงามของวิถีชีวิต วัฒนธรรมดั้งเดิมของทางเหนือผสมผสานกับความศรัทธายึดมั่นในพระพุทธศาสนาและชาดกที่เขาศึกษามายาถ่ายทอดลงในงานศิลปะโดยพัฒนามาจากจิตรกรรมไทยประเพณีคือคล้ายมาจนเป็นรูปแบบที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตน งานจิตรกรรมของพรชัยมีลักษณะเหมือนการบันทึก พรรณนาสาระเรื่องราวของทศชาติอันเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับการบำเพ็ญศบารมีของพระพุทธองค์ดังปรากฏในงานจิตรกรรมชุด “ลำดับธรรม” ซึ่งมีด้วยกันทั้งหมด 10 ภาพ

ลำดับธรรมในแต่ละภาพจะมีพระประธานเป็นหลักมีพระสงฆ์นั่งเทศน์เกี่ยวกับเรื่องพระบารมีในแต่ละชาติและคนนั่งฟังเทศน์ทุกเพศทุกวัยนั่งเรียงรายเป็นกลุ่มอยู่ตรงกลางภาพดูหนึ่งสงบบริเวณโดยรอบจะมีภาพเรื่องราวของการเทศน์แต่ละครั้งที่มีพลังการเคลื่อนไหวจัดวางเป็นองค์ประกอบอยู่ด้วย พรชัยจะใช้เส้นโค้งเป็นตัวแบ่งเรื่องแทนการใช้เส้นหยักหรือเส้นเส้นเทาที่ปรากฏในภาพเขียนแบบประเพณีโบราณซึ่งใช้แบ่งเรื่องเวลาและสถานที่ เส้นโค้งของพรชัยเป็นเส้นที่แสดงการเคลื่อนไหวและความต่อเนื่อง

กลุ่มคนในภาพก็ยังคงเป็นเรื่องราวของชาวบ้าน ประเพณีวัฒนธรรม สภาพแวดล้อมและวิถีชีวิตแบบไทย ลักษณะของชาวบ้านส่วนใหญ่แต่ละคนจะมีกิริยาอาการและมีชีวิตในตัวเอง พรชัยใช้จินตนาการแบบชาวบ้านถ่ายทอดรูปแบบลักษณะท่าทางสีหน้ารวมทั้งเครื่องแต่งกายได้สมบูรณ์

พรชัย กำลังศึกษาเรื่องพระพุทธศาสนาและทศชาติเขาต้องการสร้างรูปแบบศิลปะของตนเองขึ้นมาใหม่เนื่องจากว่ามีโครงการจะสร้างวัดและเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนังเป็นเรื่องราวของชาดกเพราะฉะนั้นงานชุด “ลำดับธรรม” ของเขาจึงเป็นเสมือนการวิจัยเพื่อศึกษารูปแบบพร้อมกับการแสวงหาแนวทางการสร้างสรรค์ของตนเองต่อไปในอนาคต

ภาพชุด “ลำดับธรรม” แต่ละภาพจะมีชื่อเรื่องราวเขียนกำกับไว้ตรงมุมล่างขวามือได้ลายเส้นของศิลปินเพื่อให้คนดูได้เข้าใจเทคนิคในการเขียนภาพของพรชัยมีเอกลักษณ์พิเศษ สีที่ใช้ส่วนใหญ่เป็นสีฝุ่นมีความบางใส ศิลปินใช้สีทองและสีเงินบ้างเป็นบางส่วนเส้นตัดรอบนอกของรูปทรงเป็นอะคริลิกสีแดง (Red Iron Oxide) ซึ่งแตกต่างไปจากการตัดเส้นในภาพเขียนโบราณเป็นสีดำชัดเจน การตัดเส้นในงานของพรชัยมีลักษณะเป็นการวาดภาพมีความเป็นอิสระและให้ความรู้สึกในเรื่องของการเคลื่อนไหวมากกว่าภาพเขียนโบราณซึ่งการตัดเส้นของรูปทรงหรือส่วนละเอียดต่างๆในภาพเน้นในเรื่องของความประณีตบรรจง ด้านหลังของภาพแต่ละภาพในงานชุดนี้จะมีข้อความอธิบายเรื่องราวด้วยลายมือของศิลปินเองจิตรกรรมชุด “ลำดับธรรม” ทศบารมีของพรชัยประกอบด้วย วิริยะ บารมี เนกขัมมบารมี เมตตาบารมี อธิษฐานบารมี คีเลบารมี ขันติบารมี อุเบกขาบารมี สัจจะบารมีและทานบารมี

แนวคิดในการสร้างสรรค์ผลงานชุดนี้มีผลสืบเนื่องมาจากสภาพความเป็นจริงของสังคมในปัจจุบันที่เต็มไปด้วยความทุกข์ ความสับสน การขาดสติ การแก่งแย่งชิงดีซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิต เป็นเรื่องของมนุษย์ที่ยังมีกิเลส การใช้ศิลปะบรรยายธรรมมีส่วนช่วยให้คนเราได้หยุดพินิจพิจารณาตนเองได้ใช้สมาธิเข้าถึงธรรมะและบรรลุถึงความสงบแห่งจิตใจในที่สุด

อานันท์ ราชวังอินทร์ มีแนวคิดที่สัมพันธ์ระหว่างศาสนา ประเพณีและความสัมพันธ์ส่วนตัวกับบุคคลในครอบครัว เนื่องจากว่าอานันท์เคยบวชเณรถึง 3 ครั้งในวัยเด็กจึงทำให้เขามีประสบการณ์เข้าใจขนบธรรมเนียมประเพณีการบวชเณรของทางภาคเหนือ ประสบการณ์ดัง

กล่าวได้ช่วยขัดเกลาจิตใจและทำให้เขามีสมาธิในการดำรงชีวิตมากยิ่งขึ้น นอกจากนั้นยังมีอิทธิพลต่อการสร้างสรรค์ศิลปะของเขาโดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องราวและสาระที่นำเสนอในผลงาน

ผลงานที่นำมาแสดงนั้นเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับการศึกษาธรรมะ ฝึกการปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า บุคคลหลักในภาพเขียนของเขา คือ ตัวของศิลปินเองในวัยเด็ก ภาพแต่ละภาพจะแสดงเรื่องราวที่ต่อเนื่องกันคือภาพของเขาและมารดาก่อนที่จะเข้าพิธีบวชเณรและก่อนห่มผ้าเหลือง ในภาพนอกจากจะสะท้อนประเพณีของการบวชเณรแล้วยังแสดงให้เห็นถึงความรัก ความผูกพันระหว่างแม่กับลูกอันน่าประทับใจ ในงานที่ชื่อว่า “สว่าง” เป็นภาพของเณรน้อยนั่งอยู่บนธรรมมาสน์ซึ่งทางภาคเหนือถือเป็นประเพณีปฏิบัติที่เณรบวชใหม่จะต้องเทศน์เป็นอาสน์สงฆ์ให้มารดาฟัง ภาพเณรที่ปรากฏมีท่วงท่าและสีหน้ายิ้มแย้มไร้เดียงสา อานันท์ใช้สีเข้มในพื้นที่หลังของภาพให้ดูมีมิติลึกและยังช่วยเน้นให้ภาพของเณรดูเด่นชัด ลวดลายและภาพต่างๆที่ปรากฏในงานศิลปินได้ความบันดาลใจมาจากจิตรกรรมฝาผนังวัดลำปางหลวงและวัดบวกราช พื้นที่หลังของภาพที่ดูคลุมเคลือมีภาพของพระสิทธัตถะปลงผมก่อนออกบวชเป็นการย้ำเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับการบวชเณรซึ่งอยู่ตรงหน้า นอกจากนี้ภายในภาพยังมีการใช้ดอกบัวจากจินตนาการของศิลปินเป็นสัญลักษณ์ของพระพุทธศาสนาดังจะเห็นได้จากดอกบัวตูมสื่อความหมายถึงการเริ่มเรียนรู้ ดอกบัวที่เบ่งบานหมายถึงการประจักษ์แจ้ง ดอกบัวในจินตนาการของอานันท์มีความอ้อมแอ้มแสดงให้เห็นถึงความสมบูรณ์ของปัญญาส่วนภาพชื่อ “แม่ นาค” เป็นภาพที่สร้างความประทับใจให้กับผู้ที่ได้สัมผัสกับงานอย่างมาก อีกทั้งยังเป็นภาพที่มีความหมายซ้อนกันอยู่อย่างน่าสนใจ นาคกำลังกราบมารดาเพื่อลาเข้าสู่การปฏิบัติธรรม เป็นภาพที่แสดงให้เห็นถึงความรักของมารดาที่มีต่อบุตร ความปรารถนาและความอ่อนโยนเห็นได้จากท่าทางและการแสดงออกบนใบหน้าของผู้เป็นมารดาที่มีชื่อว่า “นาค” เช่นกัน ในพื้นที่หลังของภาพจะมีภาพเขียนเป็นตัวแทนคปรากฏอยู่ดังนั้น ภาระกิจในการปฏิบัติธรรมของนาคผู้เป็นมารดาและตัวนาคในภาพมีความประสานสัมพันธ์สอดคล้องกันหมด ศิลปินจงใจที่ใช้น้ำหนักแสดงความมืดไปสู่ความสว่างเปรียบได้กับการเริ่มศึกษาธรรมะซึ่งจะนำไปสู่ปัญญา พื้นที่หลังของภาพและสถานที่ภายในวิหารมีลวดลายไม้สลักรวมทั้งปูนปั้นที่มีความงดงามอ่อนช้อยแสดงเอกลักษณ์ศิลปะวัฒนธรรมของชาวเหนือ บรรยายภาพในงานจิตรกรรมของอานันท์ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญจะขาดเสียมิได้นั้นคือ ความสงบ อานันท์ใช้สีอะคริลิคบรรจงสร้างความมีชีวิตและวิญญาณด้วยฝีมืออันวิจิตรและจากประสบการณ์ที่เป็นจริง สีที่สร้างบรรยากาศในภาพมักจะออกเป็นโทนสีเทาและน้ำตาลเน้นเรื่องอารมณ์ความรู้สึก ภาพเขียนของอานันท์พัฒนามาจากจิตรกรรมแบบประเพณีดั้งเดิมที่มุ่งเน้นลักษณะเฉพาะของศิลปินนอกเหนือจากการแสดงให้เห็นชีวิตภายในครอบครัวของตนเองแล้วยังสะท้อนความเชื่อในวิถีชีวิตของชาวพุทธทางภาคเหนืออย่างเด่นชัดไม่เพียงเท่านั้นในภาพของอานันท์ยังแสดงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและสภาพแวดล้อมของสถาปัตยกรรมอันเป็นพุทธสถานซึ่งสื่อให้เห็นถึงความสงบและความศรัทธา

ทรงเดช ทิพย์ทอง ศิลปินจากเชียงรายสร้างสรรคงานศิลปะอันมีที่มาจากที่ได้สัมผัสและซึมซับวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามในอดีต ศิลปินได้บรรยายถึงแนวความคิดของเขาว่าจากคติความเชื่อของชาวล้านนาในเรื่องสภาวะอันเป็นนิรันดร์ของพระพุทธเจ้านั้นมีการสืบต่อตามลำดับในเรื่องการประกาศธรรมของพระพุทธเจ้าซึ่งเป็นเนื้อหาเดียวกันเป็นการย้ำคติการทำรอยพระพุทธบาท 4 รอยซ้อนกัน เป็นการแสดงรอยสัมผัสฝ่าเท้าของพระพุทธเจ้าว่า โลกเราได้มีพระพุทธเจ้า

Rama IX Art Museum Foundation

มาประทับเหยียบและประดิษฐานในพระพุทธรูปอย่างมั่นคงแล้ว 4 พระองค์คือ พระกฤษณ์
สัมมาสัมพุทธเจ้า พระโกนาคมสัมมาสัมพุทธเจ้า พระกัศสปสัมมาสัมพุทธเจ้าและพระโคตมสัมมา
สัมพุทธเจ้า ได้ประทับลงไว้ ณ ตำแหน่งเดียวกัน

จากความเชื่อดังกล่าวทรงเดชได้อาศัยเรื่องราวของพระพุทธเจ้า 4 พระองค์มาเป็นแนว
เรื่องในการสร้างสรรค์โดยนำเอารูปแบบและความงดงามของรูปลักษณ์ของพระพุทธเจ้า 4 พระ
องค์ รวมทั้งพระพุทธรูป 4 รอยทับซ้อนกันตามรูปแบบศิลปะล้านนามาถ่ายทอดเป็นผลงาน
จิตรกรรมแนวประเพณีเพื่อก่อให้เกิดความรู้สึกปิติยินดี ความเบิกบานซึ่งเกิดจากความศรัทธา
ที่มีต่อพระพุทธศาสนาของชาวล้านนา

พระพุทธเจ้าในงานของทรงเดชมีสองแบบคือ ลักษณะที่เป็นแบบชาวบ้านมีความเรียบ
ง่ายและแบบอุดมคติที่มีความงดงาม ทรงเดชได้รับความบันดาลใจในเรื่องรูปทรงและลักษณะ
ของพระพุทธรูปเช่น พระพักตร์ การใช้ลวดลายบนจีวรจากวัดภูมินทร์ นอกจากนี้ยังได้อิทธิพล
ของพระพุทธเจ้าสี่พระองค์จากวัดหนองบัว จังหวัดน่าน ถึงแม้ว่าทรงเดชจะได้รับอิทธิพลดังกล่าว
การคิดประดิษฐ์ลวดลายการจัดวางองค์ประกอบของภาพเทคนิควิธีการและการแสดงออกในงาน
เป็นสิ่งที่ศิลปินคิดและรังสรรค์ขึ้นเอง

ตามปกติพระพุทธเจ้าสี่พระองค์จะเรียงกันในแนวนอนแต่ในงานของทรงเดชจะเรียง
ซ้อนกันอย่างสวยงาม ในแนวตั้งจากองค์เล็กไปทางองค์ใหญ่เป็นการสื่อความหมายถึงการเบ่งบาน
และการเจริญของการทำสมาธิ ทรงเดชใช้สัญลักษณ์ต่างๆในงานเพื่อสื่อความหมายเช่น ดอกบัว
เป็นสัญลักษณ์ทางพุทธศาสนา จะเห็นได้ว่าพระอาสนะในภาพเขียนของเขาคือเป็นรูปทรงดอกบัว
ทับซ้อนกันอยู่อย่างมีเอกภาพมีลวดลายวิจิตรบรรจง ภาพฐานบัวจะลอยอยู่บนผืนน้ำสื่อความหมาย
ถึงบัวพ้นน้ำและการอยู่เหนือวิภวสังสารคือ การเวียนว่ายตายเกิด รูปทรงของรอยพระพุทธรูป
มีลักษณะเป็นนามธรรม ศิลปินใช้เส้นเป็นวงกันหอยแทนรอยพระพุทธรูป ลักษณะของกันหอย
มีความบางเบาละเอียดอ่อน รูปทรงของสัตว์ที่ปรากฏบนรอยพระพุทธรูปเช่น ไก่ พญานาค
เต่าและโคเป็นสัญลักษณ์ประจำพระพุทธเจ้า 4 พระองค์ ในพื้นหลังของภาพจะมีเส้นลักษณะ
คล้ายคลื่นที่จะพบเห็นได้ในภาพเขียนโบราณ คลื่นดังกล่าวเปรียบเสมือนพลังซึ่งเป็นพลังแห่ง
ความศรัทธาและพลังในการสร้างสรรค์ศิลปะของศิลปิน

ทรงเดชใช้เทคนิคสีฝุ่นในการเขียนภาพ เทคนิคการใช้พู่กันขนาดเล็กขีดเป็นเส้นไล่น้ำ
หนักประกอบกับทองคำเปลวทำให้ภาพมีความพิเศษแสดงให้เห็นถึงจิตศรัทธาที่ศิลปินมีต่อ
พระพุทธศาสนา งานศิลปะของทรงเดชมีเอกลักษณ์ในเรื่องของการใช้สี เส้นและลวดลายซึ่งมี
ความละเอียดอ่อน บางสีสะท้อนให้เห็นถึงความรู้สึกภายในอันบริสุทธิ์ของศิลปิน ผู้ที่ได้สัมผัส
กับงานจิตรกรรมของทรงเดชคงปฏิเสธไม่ได้ว่างานของเขานั้นนอกจากจะแสดงให้เห็นถึงความ
เป็นตัวตนของศิลปินแล้วยังได้สัมผัสกับโลกที่สดใสทั้งภายนอกและภายในจิตวิญญาณที่ทำให้
คนดูเกิดความปิติเบิกบานได้อย่างสัมฤทธิ์ผล

รัชชัย สมคง เป็นศิลปินคนเดียวในกลุ่มที่สร้างผลงานในลักษณะที่เป็นนามธรรมสะท้อน
แนวคิดในเชิงปรัชญา ศิลปินผู้นี้มีความสนใจในความหมายของคำว่า "ภาวนา" อันเป็นพันธะ
กรรมระหว่างมนุษย์กับสิ่งที่เขายึดเหนี่ยวหรืออีกนัยหนึ่ง "ภาวนา" เป็นการแสดงออกของมนุษย์
กับความเชื่อส่วนบุคคลหรือกลุ่มคณะ เพื่อเข้าถึงสิ่งที่ตนเองปรารถนา พจนานุกรมฉบับภูมิปัญญา
ไทยได้ให้คำนิยามว่า "ภาวนา" คือ ตั้งจิตแน่วแนเพื่อขอให้สิ่งที่ตนปรารถนาจงบังเกิดขึ้น

Rama IX Art Museum Foundation

พันธนาการของชีวิตที่ศิลปินได้กล่าวถึงนั้นมีสองประเภทได้แก่ พันธนาการที่เกี่ยวกับ
ทางด้านกายภาพ (รูป) คือ การเกิด การแก่ การเจ็บและการตาย ส่วนพันธนาการอีกประเภท
หนึ่งนั่นคือ พันธนาการที่เกี่ยวกับทางใจ (นาม) อันได้แก่ ความรัก ความโลภ ความโกรธ
ความหลง ความอยากได้ใคร่มี

การค้นหาลักษณะที่จะนำมาใช้ในงานนั้นรัชชัยถือหลักว่าศิลปินเป็นผู้เลือกและ
กำหนดด้วยตนเอง ในงานชุดภาวนานี้รัชชัยนำสัญลักษณ์รูปทรงซึ่งเป็นวงกลมรีแทนคำขวัญจักรวาล
ของชีวิตหรือในอีกความหมายหนึ่งอาจหมายถึง ปาก-บ่วง-กับดักและอนันตะ สัญลักษณ์ของ
มารดาเป็นสัญลักษณ์แห่งการเกิดของทุกสรรพสิ่ง รัชชัยประสงค์ที่จะเสนอแนวคิดผ่านสัญลักษณ์
เพื่อเชื่อมต่อกันระหว่างเนื้อหาที่มาของรูปทรงและเนื้อหาที่มาของความคิดให้อยู่ในจุดที่ประสานกัน
ได้

สิ่งที่ศิลปินผู้นี้สนใจคือความคิดที่เกิดขึ้นในขณะปฏิบัติงาน ทั้งนี้เป็นเพราะว่าภาพร่าง
งานของเขาเป็นภาพวาดขนาดเล็กมากประมาณ 2 ถึง 3 นิ้ว เมื่อนำมาขยายจะมีการแก้ปัญหา
และการกำหนดสี รวมทั้งการใช้พื้นผิวต่างๆให้เหมาะสมกับงานในแต่ละชิ้น สำหรับรัชชัยแล้ว
ช่วงเวลานี้เป็นช่วงที่สำคัญต่อการควบคุมสถานการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้า

ความจริงแล้วผลงานชุด "ภาวนา" เป็นงานต่อเนื่องจากชุด "On the Path to
Freedom" (ซึ่งมีงานชุดภาวนารวมอยู่ด้วย) ผลงานชุดที่กล่าวถึงชีวิต การเกิดคือการประชุม
กันของธาตุทั้ง 4 ได้แก่ ธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุลม ธาตุไฟ รัชชัยใช้แม่สีคือ เหลือง แดง น้ำเงิน
เป็นหลัก สีเหลืองหมายถึงทางสายกลาง เป็นสีจักรของพระซึ่งความจริงแล้วเป็นสัญลักษณ์ของ
ปัญญา สีแดงคือกลางวัน สีน้ำเงินเป็นตัวแทนของกลางคืน ความหมายของสีดังกล่าวเป็นความ
เชื่อของทางตะวันออก นอกจากนี้ยังมีการใช้สีอื่นๆเช่น สีดำแทนค่าความมืด สีเงินหมายถึงเรื่อง
ของยุคและความร่วมสมัย ลักษณะที่ดูคล้ายโลหะของสีเงินนั้นสามารถดูชัดสีได้ทุกสีในขณะเดียว
กันก็มีแรงสะท้อนแสงอยู่ด้วยพื้นผิวที่ปรากฏในงานนั้นจะเห็นได้จากลักษณะของคลื่นน้ำ ในภาพ
แต่ละภาพจะมีธาตุทั้ง 4 ปรากฏอยู่ด้วยเสมอ ลักษณะที่เป็นเส้นดูคล้ายลายนิ้วมือเป็นสัญลักษณ์
ของไฟ

ในภาพ "ภาวนา 1" ซึ่งเป็นสีเงินรูปทรงที่ปรากฏมักจะมีน้ำหนักเข้มหรือเงาซ้อนอยู่
ด้านหลังในความมืดที่มีความโปร่งใสเป็นภาพที่แสดงให้เห็นถึงกลางคืนกำลังจะกลืนกลางวันหรือ
อีกนัยหนึ่ง ความมืดกำลังจะบดบังความสว่าง ในงานชิ้นนี้มีสิ่งที่น่าสนใจปรากฏอยู่จะมีภาพ 2
ภาพซ้อนกันอยู่เป็นลักษณะลวงตา หากยืนมองงานทางขวามือจะเห็นรูปทรงคล้ายดอกไม้สาม
กลีบในลักษณะเบ่งบานซึ่งเป็นสัญลักษณ์ทางปัญญาอยู่ในที่มืดหากเบี่ยงมุมมองมายืนทางซ้าย
มือจะเห็นสัญลักษณ์แห่งปัญญานี้อยู่ในที่สว่าง

"ภาวนา 3" เป็นภาพสีแดงเป็นส่วนที่สะท้อนจิตภายในอันละเอียดอ่อนต่อเนื่องจาก
"ภาวนา 2" ซึ่งภาพสีน้ำเงินเน้นในเรื่องของความดีและปัญญาที่กำลังก่อขึ้นมีรูปทรงคล้ายดอก
บัวตูมเรียงซ้อนกันในทางตั้งเป็นความหมายซึ่งบ่งบอกถึงการเกิด (ปัญญา) กำลังจะเริ่มขึ้นหรือ
อีกนัยหนึ่งบัวกำลังจะพ้นน้ำ ส่วนใน "ภาวนา 3" เป็นการกองรวมเกือบถึงที่สุด เราจะสังเกต
เห็นการก่อรูปทรงเป็นชั้นต่อเนื่องจากส่วนล่างขึ้นสู่เบื้องบนศิลปินต้องการให้ภาพสื่อความหมายถึง
จิตซึ่งเป็นทั้งภาวะภายนอกและภาวะภายใน ส่วนที่เป็นสีแดงนั้นมีความลึกซึ้งให้เห็นถึงรูปทรง
สีขาวซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของภาพดูเด่นชัด รัชชัยต้องการให้คนดูมีส่วนร่วมในความคิด การตีความ